

mezi družstevníky probíhá ve *třech rozdílných etapách*. První etapa zahrnuje období poznávání a sblížování, a trvá od ustavení družstva až do zahájení stavby. Druhá etapa neprobíhá již v tak přátelském duchu jako předcházející a charakterizuje ji období pracovní — od zahájení výstavby a rozdělení bytů až po jejich dokončení, nastěhování a provádění úprav okolí. Třetí etapa se týká soužití družstevníků v domech, údržby bytů a společného života. Postavením společného domu a nastěhováním začíná nejdelší etapa trvání vztahů mezi družstevníky, která je také poslední.

Společná výstavba je přístupná všem občanům, kteří mohou pracovat nebo splnit své členské povinnosti pomocí příbuzných a přátel. Proto také etapy, jak jsme je uvedli, budou velmi odlišné a budou se vyznačovat i složitostí vztahů. Všimněme si znaků, které jednotlivé etapy vývoje vztahů ve výstavbě družstva provázejí a podívejme se blíže na jejich charakteristiku.

První etapa vývoje vztahů začíná při zakládání stavebních bytových družstev. Občané se k výstavbě přihlašují samostatně, jejich žádosti schvaluje zpravidla vedení podniku, instituce, odborová organizace, přípravný výbor družstva. Každá z těchto řídicích složek ve výběru uplatňuje své zájmy. Podnik a instituce se snaží prosadit ty zaměstnance, kteří jsou důležité z hlediska stabilizace pracovních sil; odbory, stranické a svazácké organizace prosazují pracovníky na základě sociálních poměrů; vedení družstva pak z hlediska profesí a schopnosti jednotlivců tak, aby bylo vůbec možné stavbu realizovat. Tento zájem se jeví přípravěmu výboru jako nejdůležitější, a proto klade předcházejícím orgánům jako podmínku pro přijetí do družstva potenční schopnost družstevníka splnit pracovní závazek. V družstvu se pak neshromažďují vysloveně sociální případy a ani lidé s malou pracovní iniciativou. Již tyto základní předpoklady utvářejí celý vývoj vztahů mezi družstevníky.

Pokud jde o menší družstva nebo o kolektivy ve velkých družstvech, dovidají se kandidáti o svém členství a sdělují si své názory na výstavbu a na plnění budoucích úkolů. Sdělování se však neomezuje pouze na oblast družstevní výstavby, ale družstevníci se stávají k sobě sdílnější i ve svých soukromých záležitostech. Vytváří se mezi nimi vztah přátelství, třebaže předtím, než se poznali, pracovali na různých pracovištích a bydleli v různých částech města. Společný zájem, společná budoucnost vytváří mezi nimi nový vztah. A právě v této době ustavení družstva a přípravných prací vytvářejí se mezi jednotlivci hlubší vztahy. Schůze, společná jednání, společenský život je stále svazují. Myšlenka, že budou pracovat a sdílet společně po několik let nejrůznější obtíže a nakonec budou spolu bydlet, že budou sousedé, je spojuje v dobrý a dá se říci až neformální kolektiv. Nestranný pozorovatel by mohl usuzovat na vytvoření neformální skupiny, která vznikla formálním způsobem

a náhodným výběrem. Právě tyto znaky družstvo nese již v počátku své existence. První etapu, jak jsme se snažili vyložit, lze tedy charakterizovat jako etapu sblížování a poznávání. Kolektiv náhodně shromážděných lidí, které spojuje pouze jediný zájem, se upevňuje a jednotliví členové se stávají přáteli.

Stejně je tomu i v období zahájení výstavby. V tomto momentu trvají přátelské vztahy potud, pokud se neuplatňují rozličné schopnosti a postavení lidí v podniku, ve společnosti apod. Tehdy dochází k prvnímu narušování vytvořených vztahů. Příčiny, jak se nám jeví, tkví v různé kvalifikaci a schopnostech družstevníků, v jejich finančních možnostech, v jejich postavení v podniku a v samotném družstvu. Nejzávažnější příčinou narušování vztahů je moment při rozdělování bytů.

Druhou etapu charakterizujeme tedy jako etapu narušování vytvořených přátelských vztahů. Protože první etapa vývoje není časově dlouhá (pohybuje se od několika měsíců přibližně do dvou let), nejsou ani přátelské vztahy v ní hluboké a tedy jsou snadno narušitelné. Při rozdělování bytů předem dochází ke konfliktním situacím, které družstevníci řeší výstupem z družstva. Jestliže nedojde k takovému rozuzlení, vzniká rozpor mezi jednotlivými družstevníky nebo i celými skupinami. Další významná příčina narušování vztahů mezi družstevníky zde již byla naznačena. Jde o potenční schopnost plnit úkoly ve výstavbě. Družstevník, který má schopnost vytvořit projekt nebo fídit stavbu, nemusí kopat krumpáčem. Ten, který umí jen kopat, nemůže projektovat. Není to právě vhodný příklad, ale jsme si vědomi, že aspoň částečně naznačuje rozpor, který mezi družstevníky vzniká. Druhou etapu charakterizujeme jako etapu zhoršení vztahů.

Po překonání všech průvodních obtíží druhé etapy dochází k určité stabilizaci vztahů, a tak je možné charakterizovat třetí etapu vývoje vztahů mezi družstevníky. Definitivní obsazení bytů, ukončení nejnáročnějších úkolů jednotlivce uklidňuje a proto dochází ke zlepšení vztahů. Dá se říci, že se opakuje počáteční situace, kdy byl jeden pro druhého cizí. V této situaci se již znají, svůj vztah ale již hlouběji neupevňují. Znají se, jsou přátelé, ale žijí bez hlubších vztahů, neradi se podřizují představenstvu a odmítají plnit úkoly při dalších úpravách terénu, zřizování parčíků apod. Bydlí a nic víc už je nezajímá. Pasívní resistance je příznačná pro tuto třetí etapu, která se z hlediska činnosti družstva jeví jako funkcionářství: není to již aktivní manuální nebo duševní práce ve smyslu tvůrčím. Odmítání funkcí a plnění neatraktivních povinností v družstvu není jen záležitostí samotného družstva, ale má širší souvislosti.

Z uvedené charakteristiky jednotlivých etap vývoje vidíme, že se v praxi bytových družstev vyskytují problémy nejen v technologii a organizaci, ale i v oblasti mezilidských vztahů. Ty však řeší jen předseda družstva, případně představenstvo, bez ja-